

ACC. N:R. M 10794:1-34.

Landskap: Småland Upptecknat av: Karl Ivarsson
 Härad: Tranered Adress: Tula, Hamneda
 Socken: S. Ljunga Berättat av: Viktor Ivarsson f. 1866 i S. Ljunga
Karl Johansson
 Uppteckningsår: 1948 Född år 1

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När den nya tiden kom till bygden.

Lu F 59.

Skriv endast på denna sida!

Svar i frågelista L. N. J. 59

Laga skifte infördes i Vola by år 1853. Oskiftade bevar finnas ej numera, men däremot vissa utmarker ex mor-
sar för gemensamt tovtäckt. En mor-
se Tucköring Vola by. betecknas med "bya-
måran". Gemensam slättermark har
förkommit, detta minstone i by
Tucköring Hamneda socken, där en slätter-
äng ägdes av samtliga bybor. Bystäm-
ma förekom i äldre tid. I Vola by
har äldre man varit vald till för-
s. är sedan då bystämman upphörde
att fungera. Från såväl muntliga
berättelser som gamla protokoll från
bystämmor kan man finna att
mycket betydelse låg den gamla bya-
rätten. Den befaras i fråga om domar

utövning var erkänd. Den person som utan att kunna styrka laga förhinder uteblev från bystämmen fick plikta. Då byalaget i äldre tid hade många ärenden som måste avgöras gemensamt drog stämman långt ut på tiden & samband med bystämmen gick det sk: "Vallvargjill" av stapeln. Det ålåg varje bonde att i tur och ordning göra "vallvargjill". Då bystämmen upphörde att fungera, fortsatte de så uppskattade vallvargjilla. ~~Det~~ Vad som slutligen återstod av de gamla hederliga bystämmorna var en rep- gille som på en ganska ovärdigt sätt påminnte om gammal tradition. I Vra by har inga föreningar ersatt den gamla bystämmans samhörighet.

Ö Björstorpens rote i Hamneda socken
fortlevande bruket med vallnaregille
så sent som på 1780 talet.

Jordbruksförbättringar av större om-
fattning påbörjades i början på 1700
talet. Man fick bättre jordbruksred-
skap. Stenbunden jord gjordes med
tillhjälp av stenkan mindre stenig.
I bland fick man för sig att på ett
stykke i sänder göra jorden helt släp-
p. Åkern som alltid användes för råd
och rotfrukter besåddes med gräspå
så att man tog omväxlande skördar.
Dessa nymodigheter betraktades sär-
skilt med mistra. Åkerlapparna
tyckte man sig i ha råd att
låta gräsbevåra. Vad som dock
ansågs ännu omöjligt var då nä-

gen företagsam bonde började kring-
dika ängsmarker samt odla den jörd
som för alltid använts för slätter.
Efter hand började man förstå att
den utdikade ängsmarken gav de
bästa skördarna samt att de åker-
jorden legat för gräs ett par tre
år så gav den dubbelt sedan. Man
fick nu lika mycket säd på halva
jordarealen som man tidigare skör-
dat på hela, och ändå hade man
det safliga gräset som gjorde att
mjölkmängden ökade rent otroligt.
I fråga om jordbruksredskap fick
man nu mera användning för plöje.
Den jord som varit besädd med
gräsfrö kunde ej uppköpas med
årder. Man fick därför "plöja" istället för

"åaja". Under första världskriget förvandlades stora områden ångsmark till åker. Bönderna fick statsbidrag för odling av jord, och då ångsmarken var lätt att odla så gjorde man sig en god vinst på arbetet.

¶ fråga om skördearbetet så hade man bytt ut skäran mot lier och mejad nu av röden. En bra "sjurakjäreng" kunde visserligen skära ett lass räd om dagen, men med lier kunde en mejare och en upptagare klara 3 lass om dagen. På 1920 talet började man på större gårdar använda slätkmaskin för grässlätter i pastmark och efter några år började man använda maskinen för skärning av röden. Men hade då en apparat med

vingar av trä som sammanförde
sädenstråna till högar. 5-6 personer
hade då sysselsättning med bind-
ningen av säden. Det var i huvud-
sak fodersäd som skördades på detta
sätt. Brödsäden var man mera rädd
om och den fick mejas för hand.
Måsta skyddighet var självarläggaren
som samlade stråna i högar och av-
lastade dem så långt från den orkuk-
na säden att man kunde fortsätta
skärningen utan att binda högar.
På detta sätt var det ej tvungit med
ett stort antal bindare. Man kunde
nu göra arbetet i lugn och ro och
högarlen kunde efter avskärningen
hjälpa till med bindningen.
Måsta steg blev nu självbindaren.

Denne kommer nu till stor användning på gårdar där stenen ej lägger hinder. Ägaren till bindaren bereder sig ofta en extra inkomst genom att skörda säd på gårdar som sakna bindare. På mindre gårdar samt steniga marker avmejar säden med lee.

Såsom dragare använde man i äldre tid kor och oxar. Håsten hade ej stort förtroende som dragare i jordbruket. På de större gårdar där man hade hänt använde denne oftast för lättare körslor samt såsom vagnhäst. Så omöningom fick man insikt om fördelen att använda hästar som dragare. Oxarna var väl mycket starka och tålde stora påfrettningar men de voro saktfärdiga och det tog lång

tid med arbetet. På vägarna kom
deras maktiga gäng mer att framträda.
Korna mjälhade betydligt mindre
då man körde med dem, och under
 vissa tider ex. före kalonningen och
 strax efter densamma kunde de gälla
 användas som dragare. Följden blev
 att man övergick till hästen som
 dragare. Denna plats behåller han
 än, bortsett på någon enstaka större
 gård där traktorn får utföra det
 tyngsta och mesta arbetet. Utvecklingen
 tyder nu på att traktorn kommer att
 mer att övertaga arbetet på den jord
 som är på pass stenfri så detta blir
 möjligt. Här man små gårdar och
 följaktligen i kan köpa traktor på
 finner möjlighet att leja sådan.

Det finnes nämligen personer som
inköpa traktorer för att bedriva körning
i accid eller för timlön åt dem som
önska leja.

I fråga om redskapen har förändringen
varit mycket stor. Skilnaden mellan
det gamla ädret (avät) av trä och
det nymoderna järnädret är påfallan-
de. Den gamla "leahavên" med trä-
pinningar är väl nu helt ur bruk.
På senare tid användes den endast
för bearbetning av potatisäkeren innan
potatistjälken blev synlig. Tråpinningarna
hade den fördelen att de ej rev så
djupt i jorden att potatisen rubbades
eller drogs upp. Tråbullen användes
ännu, men har snart undanträngts
av ringvälten som packar jorden bättre.

Radsejningsmaskinen användes nu på flertalet av de större bondgårdarna.

Såden blir härigenom jämnare nedmyllad. Vid sädd med hand med åtföljande harvning blir kornen nedmyllning mycket olika, varjämte en del korn bliva liggande ovanpå ytan.

Vid Torr väderlek blir möjligheten till grodd mycket reducerad. På mindre gårdar förekommer dock den gamla hederliga handsädden, även om man nu ej lägger ett ägg i säckkärnan för att som man för trädde på bättre skörd. Kanake brödkanoneringen nu gör att man ej kan baka så mycket "sulabrö" att det blir en bit över att äta på då vårsåden säs. Brödet åt man för att åkern skulle ge bra skörd.

7 fråga om Tröskningen av säden har
stora förändringar förekommit. I gamla
tider förekom endast Tröskning med
slaga. Slagan kallades "pläjjäl". Arbetet
betecknas med "pläjlåtörka". Iven kvin-
norna fingo på en del gårdar hjälpa
till med detta arbete. Då slagtröskning
var ett mycket tidsödande arbete fick
man ej tillämpa någon kort arbetstid.
Man började Tröskningen redan vid
2 eller 3 tiden på morgonen (man "åt-
törk") samt slutade ej förrän kvällen.
Tidigt på hösten Tröskade man en-
dast under första morgontimmarna
samt ägnade dagens arbete åt plöjning
och annat höstarbete.

Det första Tröskverket som fanns i
socknen ägdes av en person kallad

"Johannes Buse". Detta verk var till-
verkat av en Jonsson i Kylahäl, beläget
ett par mil från Värnamo. Johannes
Buse for omkring i bygden och tröskade.
Hans tröskverk var ett sk: "slavavarke".
På cylindern, som var av trä, fanns lång-
gående träkloror sk: "slava" i vilka
korta järnstift var fastgjorda. I själva
hjäran fanns däremot inga stift.
Till detta tröskverk hörde en stände
vandring som var mycket stor.
Viktor Svensson omtalar att han som
barn sett ett tröskverk i Södra Ljunga
prästgård (genomvis i prästgårdslagen) som
var försedd med stift av trä. (Till
sådana stift tog trä av oxel sk: "hord".
Huruvida detta verk kom till orten före
eller efter Johannes verk kan ej bestämt

fastställer men verket i Prästgården
var stationert på platsen. Tröskning
av råg förekom i på verk utan ut-
fördes med slaga. Detta gamla bruk
håller på att dö ut. Det förekommer
nu endast i mycket enstaka fall.
Skulle råghalmen användas för tak-
täckning så var slagtröskning det
fordelaktigaste sättet.

De gamla tröskverken ersattes efter
hand med nyare, mera ändamålsen-
liga. En nyhet som började för ca:15-
60 år sedan var att man tillverkade
en slags skakanordning sk: "restare"
av trä som kopplades till verket
och skakade halmen. På detta sätt
kunde man spara minst en man
vid tröskningen. Motortröskan har

nu snart undanträngt de gamla ver-
ken. På grund av konkurrens och tids-
besparing har dock arbetstempot upp-
drivits onormalt varför lejdl arbetskraft
numera är mycket svårt att
uppbunga, varför bönderna fö byta
arbete sig emellan.

I socknen förekom såväl särskilda nä-
ringsidkare som bönäringar.

En smed kallad "Sammål" gjorde
yxor. Tillverkning av tjära förekom
såväl i milor som i mindre bränn-
anordning kallad "Tjääbrännna". I min
färdighet finner en gammal tjärbrännna
som anlagts av min farfar. Han
tillverkade tjära för avsalu. Även min
far brände tjära för avsalu, dock i
mycket ringa omfattning.

Kvinnorna gjorde spinnarbete. Många skapade sitt levebröd eller hjälpte till med försörjningen av hemmet genom att spinna, sy och väva åt bygdens burgha folk. En del färdades omkring och försålde atter de förfärdigat. Kvinnor som förfärdigat henned-kläden sk: "kluta" "huckluta" och ginga omkring och försålde dessa kallades "klutakjöringå".

Då jag var barn brukade min mor förfärdiga garn åt bondmorna. En vinter spann hon för ca: 80 kor: en bra summa på den tiden. Spinnrocken gick emellertid den största delen av dygnet. Under min barndomstid fick jag ofta sova vid spinnrocken surr. Först vid 11 tiden på kvällen

stannade rockhyulet och en Tröte morgidå
till neta för att sedan vara fört uppe
vid sina syralor morgonen därpå.
Hemslöjden antog efter hand alltmer.
Emigrationen och förbättrade arbetsmöj-
ligheter gjorde att den mindre lottade
befolkningen i betydande stila ut sig
med ett arbete som gav så ringa er-
bättnin. Tiden då "spänahjåringen" satte
vid racken med litet salt på en brödbit
som enda föda var förbi. Fabrikerne
övertog nu detta hantverk. Under de re-
naste krigen har hemslöjden delvis
uppgått. Skillnaden är dock den att
lejd arbetskraft i går att anskaffa,
utan man antingen fann sända sin nu
till spinnerierna eller fann göra det
själv. Hemspunnet gamm betraktas

såsom bättre än fabriksgarn.
Det fanns de personer som körde stads-
resor. Man tog ortens produkter till sta-
den samt hemförde varor som man
behövde. Då unga människor skulle
gifta sig så hade man för sed att fara
till Växjö för att "köpa gaurå" d.v.s.
köpa ringar. Man körde då med häst
den 8 a 9 mil långa vägen. Timmer
förslades till Älmhult. Man lastade
rotändan på en släde medan andra än-
dan fick släpa. För att denna topplanda
ej skulle förtäras hade man "skott"
den med järn. Personer fanns som
körde till Kristianstad och köpte
färs till som sedan försålles i
bygden Den plats där sillupphöjningen
gjordes kallades "sittaläppet". Kom man

med viltten till en kyrka på söndagen
så sålde man till kyrkfolket då tjänsten
var slut. Handel på kyrkbacken var
vanlig i äldre tid.

I fråga om tillverkning och försäljning
av jordbruksprodukter har en stor för-
ändring skett. Före separatorns tid hand-
skummades mjölken. Man lät i regel
mjölken stå så länge att man absolut
visste att all grädd var uppkommen
till ytan. Grädden hade vid detta laget
antagit en grönaktig färgton. Ett uttryck
som användes om grädd på mjölken var
"pölsän". Man sade att man tog "pölsän".
Denne beteckning syftar på att grädden
blivit luden. Grädden förvarades i en
kärle kallat "gräddabollen". Efter
en fjorton dagars skumning skedde

och härningen av smöret. Man brukade
sedan förvara smöret hemma till man
fick ett större parti som sedan försålde
till en smörupphugare. Det fanns de som
förvarade smöret hemma ett halvt år.
Fattigdomen gjorde att emigrationen bör-
jade på 1850 talet. Efter Tysk-Franska
kriget 1871 rekte många till Tyskland
för att tjäna pengar till en Amerika-
börst. Orsaken till Tysklandresan var
alltså att på detta sätt göra Amerikaresan
möjlig. Karl Johansson för rekte till
Tyskland och därifrån till Amerika där
Karl Johansson föddes. Många smålänningar
rekte till Skåne på potatisupptagning.
Rekte var väl i rätta uttrycket ty de
fingo gå till pot. En del av dem stan-
made på slätten, gifte sig och bleva

befasta. På Kyrkans gård, Strandbaden träffa-
de jag 1942 två kvinnor som härstamma-
de från Pjätteryds församling. De voro
nu i 75 årsåldern och hade båd på den-
na gård i 53 respektive 54 år. Vid den
tid då dessa kvinnor gingo från det
fattiga Småland fanns det personer
som foro omkring i Smålandsbygden
och vårade folk till Skåne.

Då min faster Maria hade "läret för
prästen" fick hon ge sig av till Skåne.
Hon konfirmerades på söndagen; fick
med ett knyte i handen begiva sig
mot Skåne på måndagen för att där
öka skaffa sig ett arbete.

En småbonde Nils på Malmargd sände
in en 12 år gammal son till Amerika
med en adresslapp på socken.

De personer som reste från bygden och sökte sin utkomst på annan ort voro i regel sådana som ej ägde något jordbruk. De voro söner och döttrar av "backstusittare" och torpare, som trötta på den dåliga förtjänsten i hemorten och svårigheten att klara matfrågan sökte ett bättre arbetsfält. De hade sett hur far och mor slitit ut sig i hårt arbete tills de snart ej orkade längre, och de visste att litet fattigråd och några kronor till jul var det enda som väntade dem på äldrens dagar. Kanske var det tanken på att möjligen kunna hjälpa de gamla litet på allderdomen som gjorde att man med så stor iver sökte att komma hemifrån. Många slent vandrade också till hembygden.

Många starke unga män begär sig
till järnvägsbyggarna i Norrland. En
rattare hade måkända ej så stort anse-
ende i bygden, men han tjänade bra
pengar. En del sön upp sina förtjänster
men många voro skötsamma karlar.

Betalning i natura förekom oftast i
form av vissa löneförmåner som
tjänare skulle ha. De skulle ha
"lönasko" Drängen skulle ha stövels
samt ett skälgrund ull. Pigan skulle
ha eget "koralamm" (d. v. s. ett litet
jordområde besatt med lin för sin räk-
ning.) Detta bruk upphörde på 1800

talet. Senare del. Den första handelsboden upp-
stod i Jönköping. Tidigare hade man handlat i Mörbydalen
Men man utan överdrift säga att ^{(handlaren}
^{Edwik}
allmogen handskades mycket varsam
med penningar. Den rike var i regel

snål och ville spara mera. Den fattige hade pållen några pengar. Det fanns även rådarna som såg upp allt vad de kom över. Fjellstället kunde trots de svaga möjligheterna för välbefinnande hos den fattiga befolkningen dock bli vid bättre om i spreten haft ett så fast grepp om all magen. Många av de så hårt förnärade pengarna lades på kragen eller gåtginaregården. Att kvinnor och barn blevo mest lidande på detta förhållande är säkert.

Bönderna bodde i nägotunda remliga hus. Torpare och backstugorittan i mindre kojor. Det fanns även någon enstaka stenstuga.

På boningshusen hade man tak av näver och jord. På ladugården hade man

kalmtak. Jordtaken ersattes med spån.
Papp användes mycket till tak under 1900
talets början. Cement användes 1935. Num-
ra användes tegel och eternit. Bönderna
rödfärgade sina hus för 70-80 år sedan.
Småfolk till följde efter 30 år senare.
Så sent som för 10 år sedan såg man
omålade stugor. Någon enstaka sådan
finns än. I början på 1900 talet före-
kom oljemålning i bättre gårdar.
Trots att oljemålningen gått fram så
är rödfärgning den allmänaste i
bygden. En allmän förbättring av
bostäderna har förekommit under
flera år. För 25 a 30 år sedan började
man spanna papp på innertak.
Denna målades eller kritades.
De fattiga som klarat sig med jord-

golv i köket fick råd att inslägga trä-
golv. Även detta hände för 40 o 50 år sedan.
Under senare år har ju staten bidragit
litt till bostädernas förbättring
I de burgna bondhemmen hade man
stora, tunga, stabila möbler, med inlägg
och utskärningar. I de fattiga hemmen
hade man nästan inga möbler.
En väggfäst bänk, en mattavla, några
stolar eller pällar var oftast allt med
den fattige ägde i möbelslag. Till den
fattige såväl som den rike möble-
mang hörde den sk: "bordstolen" (en
slags stol som kunde föllas ned och
förvandlas till bord. Jag har i min
äga en gammal bordstol, Troligen
ett par hundra år gammal. De stabila
möblerna hos den rike och de primitiva

sakerna hos småfolket har ersatts
med moderna saker. Den fattige
bytte ut sina möbler redan på 1800
talet mot saker som väl g. i fråga
om kvalite kunde mäta sig med
den burgnes, men dock hade en viss
likhet med dessa. De moderna möb-
lerna kånna nu om herraväldet
med gamla mästerverk av finsnickare
från gängen tid. De nya gå regnande
fram även om de ibland komma i
form av auktionsalster från stadshus
som kasserat desamma. Hos gamla
ensamstående personer kan man
än i dag få se möbler av mycket
enkel beskaffenhet. Fattigt folk
klarade sig utan gardiner. På väggar-
na som ofta voro repeterade med

kalkbruk hade man inga tapeter,
men däremot benader av papper
som uppsattes vid stora högtider;
särskilt vid julen. De kallades också
"julpappå". Tapeter har förekommit
så långt Viktor Svensson kan minnas.
Kökspis fanns ej, men större mindre
gärdar saknade sådan. Maten lagades
i "fyren" eller den öppna spisen. Man
hade antingen "fötarink" att ställa kär-
let på eller grytor med "fötter"
som ju själva kunde stå i spisen.
I fråga om maten så var denna av
mycket enkelt slag. I bondgårdarna
hade man dock i regel gott om
sovel; man slaktade nämligen stor-
boskap ibland "Då ble mön mat
ätte föslakt". Många av bönderna

Spisade dock den bästa maten själva
medan tjänare och övrigt arbetsfolk
fick äta vad sämre var, detta saades
om man spisade vid samma bord.
Mycket fattigt folk fick klara sig
på vatten bröd och salt. I början
av kättersamlingen under gängr
krigsperiod kunde man på se mycket
välplacerade personer inköpa kätters
som de skulle koka egga på. De fick
nu pröva något som gamla tiders
fattiga voro väl förtrogna med.
Kalasen i våra dagar följer stort gamla
traditioner. Man sår och spelade kort
vid kalasen, och så gör man än. Men
slags bra i gamla tider. Detta bruk
är i så vanligt vid kalasen nu.
Uppmärksamheten vid födelsedagar var

ej så allmän för som nu. Då någon skall fylla är går man omkring med en insamlingslista. Man lägger i allmänhet 5 kr. Sedan samlar man på bemärkelседagen och tar i samlad trupp till den stackars jubilarer som blir tvungen göra ett siktligt storkal på sina objudna gäster. I äldre tid gick man däremot ej på kalas utan man blev bjuden.

Vägarna voro urusla i bygden i äldre tid. Till mera avlägsna gårdar och rotar var vägen ofarbar med skjut. Då någon dag fick man bära kistan den ofta långa vägen. Så småningom blev vägen farbar men då varje jordägare hade sin bit att underhålla blev broningen jämn och

svår att Trafikera. Nu sker vägför-
bättringar gemensamt, och bygdenärer-
na äro breda och farbara för bilar.
Före åkvagnarnas (ah: "fjädernaonga")
tid hade man en häck med trä-
fjädre som placerades på arbetsvag-
nen då man skulle färdas. Ett slags
åkdon som kallades kårer kom
mycket i bruk i början på 1900 ta-
let. Den bestod av 8 hjul och en
kort häck. Den var ensitsig. Nu har
bilen gjort stora framsteg ~~tätt~~ som
transportmedel för människor och
gods. Nöjesindustrin har utvecklats
litt det stora. För samlades man
för att dansa på "synnoplatten" som
var ett område i byns utkant där
dansen trädde på den tilltrampade

markytan och där enda utgiften var
några ören till spelmannen plus kost-
naden för medförda starkvaror. Nu
åker man bil till parker och bygde-
gårdar där ungdomen plundrar av
glupska näjningsprofiter. Bygdegårdarna
har för landsbygden blivit riktiga
prestgårdar som katar att fördärva
vår ungdom. Inom ungdomslivet
har stora förändringar skett. Samvä-
righeten mellan byns befolkning är
ej densamma nu som för. I äldre tid
till ex. hjälpte byborna den bonde som
av någon orsak blivit efter med ar-
betet. Många arbeten skedde även
gemensamt. Ex. vid linets beredning
o.s.v. De som ej hade dragare för
jordbruket gjorde "hjörhjälpe"

grannkvinnorna Turade om att gå
till varandra med mjölk för omtill-
verkning. Man betecknade detta med
"Octajille". Tidningar hade man ej
utom i enstaka fall. Smålandsposten
är den först kända tidningen i orten.
Posten hämtades vid kyrkan om sön-
dagen. Troende människor läste sin
bibel och övriga andaktsböcker. Andre
läste sällan eller alls ej. Muntligt
berättande var mera vanligt än vad
nu är fallet.

Skolundervisningen har undergått stora
förändringar. Undervisningen utfördes
ofta av någon gammal soldat. Barnen
fick lära läsa samt om möjligt skri-
va, minstons sitt namn. De som ej
kunde lära detta fick skriva en bok-

stov som kallades "bomärke".
Man gick mycket i kyrkan i äldre
tid. Dock var tyvärr det andliga in-
trycket helt litet hos många.
Många gick direkt från kyrkan till
krogen för att supa. Vid julattan infann
sig berusade personer som måste
hållas i styr av "kyrkstötter". Denne
gick fram och åter i kyrkan och
stötte med trädstötter i golvet ~~och~~
för att väcka den som somnat.
Vid kyrkan fick man sin port. Där
fick man höra nyheter och där var
handel. Till husförhör måste alla
gå för att svara. I samband med
aki: "läsemäte" d.v.s. husförhör skulle
kalas avhållas.
Väckelserörelser har spelat en

stavar som kallades "bomärke".
Man gick mycket i kyrkan i äldre
tid. Dock var tyvärr det andliga in-
trycket helt litet hos många.
Många gick direkt från kyrkan till
krogen för att supa. Vid julattan ingann
vi berusade personer som måste
hållas i styr av "kyrkostaten". Denne
gick fram och åter i kyrkan och
stötte med trädstaten i golvet ~~och~~
för att väcka den som somnat.
Vid kyrkan fick man sin port. Där
fick man höra nyheter och där var
handel. Till husförhör måste alla
gå för att svara. I samband med
aki: "läsemäte" d. v. s. husförhör skulle
hållas arkivallan.
Väckelserörelser har spelat en

mycket stor sak. Väckelser förekom
i orten såväl inom kyrkan som
den fria verksamheten. Ett ljus började
ländas i hjärtana. Människorna fingo
veta att kristendom var ej bara gamla
inlärda vanor utan det bestod av en
livsgemenskap med Kristus. Den hela
övertäletsen av livet till Gud var enda
vägen till frid. Det blev längtan efter
Gud i hjärtana. Kyrkan förmådde ej
rymma de många åhörarna. Det blev
tårar och böner, men det blev även
bönssvar och frälsningsglädje. Det
blev frigörelse. Av den forne vaparen
och svärjaren blev en hedersman. Hem-
met blev en boning för frid och kärlek.
Det är denna genomgripande väckelse
vi behöra och som vi längta efter.